

УДК 347.9 +004.9(477)

ПРАВОВІ ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАДІЙ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Пашинін О.А., здобувач
кафедри цивільно-правових дисциплін ЕПФ
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

У дослідженні на підставі аналізу вітчизняних та міжнародних нормативно-правових актів, комплексу наукових досліджень автором проведено системний аналіз науково-теоретичних та практичних питань правових основ інформаційного забезпечення стадій виконавчого провадження в Україні. Автор також виокремлює можливі напрямки вдосконалення нормативно-правової бази для ефективного правового вдосконалення інформаційного забезпечення стадій виконавчого провадження в Україні.

Ключові слова: виконавче провадження, інформаційне забезпечення, стадії, судове рішення, примусове виконання, Україна.

В исследовании на основании анализа отечественных и международных нормативно-правовых актов, комплекса научных исследований автором проведен системный анализ научно-теоретических и практических вопросов правовых основ информационного обеспечения стадий исполнительного производства в Украине. Автор также выделяет возможные направления усовершенствования нормативно-правовой базы для эффективного правового усовершенствования информационного обеспечения стадий исполнительного производства в Украине.

Ключевые слова: исполнительное производство, информационное обеспечение, стадии, принудительное исполнение, Украина.

Pashynin O.A. LEGAL BASIS FOR INFORMATION SUPPORT OF THE EXECUTORY PROCESS STAGES IN UKRAINE

In the research on basis of national and international normative legal acts analysis and complex of scientific studies author has completed systemic analysis of scientific-theoretical and practical issues of legal basis for information support of executory process stages in Ukraine. The author has also singled out possible ways of improvement of legal basis for effective improvement of information support of executory process stages in Ukraine.

Key words: executory process, information support, stages, court decision, enforcement, Ukraine.

Постановка проблеми. Виконання судового рішення є невід'ємною складовою права кожного на судовий захист і охоплює, зокрема, законодавчо визначений комплекс дій, спрямованих на захист і відновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави; невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом [1].

Виходячи з практики Європейського суду з прав людини та, зокрема, рішення у справі «Шмалько проти України» від 20 липня 2004 року, виконання судового рішення є невід'ємним елементом права на судовий захист, передбаченого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, для цілей якої виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватися як складова частина судового розгляду [2].

Виконавче провадження до останнього часу вважалось слабкою ланкою механізму захисту прав громадян та юридичних осіб, та потребувало значної перебудови. Неналежне та несвоєчасне виконання рішень суду та інших органів було однією з причин падіння авторитету судової влади. Особливої актуальності ця проблема набула відносно рішень, згідно з якими боржник зобов'язаний повернути борг. Склалася парадоксальна ситуація, за якої бути боржником стало вигідніше, ніж кредитором, оскільки йому було фактично неможливо забезпечити примусове відновлення прав.

У результаті постає необхідність вирішення таких питань, як реорганізація системи виконання судових рішень та підвищення ефективності виконавчого провадження, забезпечення доступу виконавців під час виконання рішень до державних баз даних і реєстрів, у тому числі електронних, що містять інформацію про боржників, їх майно, доходи та кошти, вирішення питання заформалізованості процедур та якості інформаційно-технічного забезпечення виконавчого провадження.

Ступінь розробленості проблеми. Для проведення цього дослідження використано напрацювання таких відомих вчених-юристів: В.Б. Авер'янова, А.С. Васильєва, І.П. Голосніченка, Р.А. Калюжного, С.В. Ківалова, Н.Р. Нижник, О.В. Петришина, А.О. Селіванова, Ю.С. Шемшученка, О.М. Бандурки, Д.М. Бахраха, Ю.П. Битяка, М.А. Гурвича, Н.Г. Саліщевої, В.І. Тertiшнікова, М.М. Тищенко, М.К. Треушнікова, С.Я. Фурси, В.М. Шерстюка, М.И. Штефана, В.В. Яркова.

Проблематиці інформаційного забезпечення діяльності державних органів приділялася значна увага такими вченими, як Є.Ю. Бараш, Є.Д. Бондаренко, Н.С. Калашник, Р.А. Коваль, А.О. Пугач та іншими.

Переважна більшість науковців для визначення структурних компонентів цивільного процесу оперує поняттям стадії [3]. При цьому в науці цивільного процесуального права досить часто використовується і термін «про-

цесуальне провадження», хоча і в різних значеннях: як назва складових частин структури цивільного процесу, як сукупність стадій [4] або як назва стадії [5]. Ю.К. Осипов вважає структурним компонентом цивільного процесу так звані правозастосовчі цикли, які, на відміну від процесуальних стадій, не характеризуються чіткою послідовністю і складаються із стадій [6].

Виклад основного матеріалу. Стаття 1 Закону України «Про виконавче провадження» визначає, що виконавче провадження є завершальною стадією судового провадження [7].

Так, відповідно до зазначеної норми, виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження та примусове виконання рішень інших органів (посадових осіб) – це сукупність дій органів і посадових осіб, зазначених у цьому Законі, спрямованих на примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), які здійснюються на підставах, у спосіб та в межах повноважень, визначених Законом «Про виконавче провадження», іншими НПА, виданими відповідно до вказаного Закону та інших законів, а також рішеннями, що відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню.

Під стадією виконавчого провадження необхідно розуміти сукупність взаємообумовлених комплексів процесуальних дій державного виконавця, інших суб'єктів виконавчого провадження, спрямованих на досягнення певної процесуальної мети (у більшості випадків – з приводу примусової реалізації виконавчих документів). Окремими стадіями виконавчого провадження виступають: пред'явлення виконавчого документа для примусового виконання як перша стадія виконавчого провадження; відкриття виконавчого провадження; самостійне виконання рішення боржником та застосування заходів примусового виконання до боржника; завершення виконавчого провадження.

Реалізація органами виконавчої служби покладених на неї обов'язків забезпечується інтенсивним інформаційним обміном, формуванням та використанням відповідних баз даних. Значна частина інформації, що використовується працівниками державної виконавчої служби, відноситься до інформації з обмеженим доступом. Інформаційне забезпечення кожної державної служби є важливим елементом її функціонування. Особливої важливості набуває інформаційне забезпечення державних служб, діяльність яких пов'язана із застосуванням державного примусу [9].

Здійснення управління та управлінської діяльності в сучасних умовах, зазначає Є.Ю. Бараш, можливе тільки за умови належного інформаційного забезпечення, яке опосередковує та упорядковує відповідні управлінські зв'язки, що виникають між суб'єктом і об'єктом управління [10, с. 34]. Як вважає Р.А. Коваль, інформаційно-аналітичне забезпечення – це процес створення оптимальних умов задля задоволення інформаційних потреб та реалізації посадових обов'язків органів державної влади на основі формування та використання інформаційних ресурсів.

Метою інформаційно-аналітичного забезпечення державних органів виконавчої влади, стверджує Р.А. Коваль, є створення умов для прийняття ефективних державних управлінських рішень. На думку цього науковця термін «інформаційно-аналітичне забезпечення» становлять два взаємопов'язані елементи, а саме: інформаційний – відносно самостійної діяльності спеціально підготовлених фахівців, зайнятих пошуком, відбором, обробкою, накопиченням, узагальненням і збереженням інформаційних одиниць; аналітичний – виробництво спеціально підготовленими фахівцями на підставі наявних інформаційних одиниць і складних розумових процесів нового знання щодо явища або події, що вивчається [11]. Саме тому можна стверджувати, що від рівня якості розробки питання інформаційного забезпечення державної виконавчої служби України істотним чином залежить не тільки якість інформаційних управлінських зв'язків у цій службі, а їх повнота та стабільність. Якісне інформаційне забезпечення державної виконавчої служби є гарантом ефективності примусового виконання рішень державних органів [9].

Розглядаючи зміст та структуру інформаційного забезпечення діяльності державної виконавчої служби, необхідно навести визначення інформаційного забезпечення Є.Д. Бондаренко. Так, цей правознавець вважає, що це процес задоволення потреб в інформації, заснованої на застосуванні спеціальних засобів і методів її одержання, опрацювання, накопичення і видачі в зручному для використання виді, а структура цього забезпечення включає інформаційний фонд та спеціальні прийоми і методи інформаційного забезпечення, тобто це явище одночасно представляє собою, по-перше, певну організаційну діяльність одержання, опрацювання, накопичення і видачі інформації, по-друге, прийоми та методи її здійснення, по-третє, певні матеріальні об'єкти – інформаційний фонд [12]. Одним із таких матеріальних об'єктів у системі інформаційного забезпечення виконавчого провадження є Єдиний державний реєстр виконавчих проваджень.

Відповідно до ст. 4. Закону України «Про виконавче провадження» з метою забезпечення електронного документообігу в органах державної виконавчої служби, ведення обліку виконавчих проваджень, контролю за дотриманням державними виконавцями вимог законодавства під час здійснення виконавчих дій, надання оперативного доступу сторонам виконавчого провадження до його матеріалів Міністерство юстиції України забезпечує функціонування Єдиного державного реєстру виконавчих проваджень. Порядок ведення такого реєстру, умови доступу до нього та отримання інформації встановлюються Міністерством юстиції України [7].

Єдиний реєстр – це комп'ютерна база даних, що містить відомості про всі рішення, що надходять на примусове виконання до Державної виконавчої служби Міністерства юстиції України, та проведені виконавчі дії.

На сьогодні інформація Єдиного реєстру відкрита для всіх осіб, зацікавлених в її

отриманні. Зокрема, будь-яка фізична чи юридична особа має можливість отримати інформацію з Єдиного реєстру про наявність виконавчих проваджень відносно боржників – юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців у вигляді скороченого витягу. Використання таких даних буде корисним особі, наприклад, для прийняття рішення щодо доцільності вчинення правочину, спираючись на інформацію стосовно інших учасників правочину, отриману з Єдиного реєстру. Сторони виконавчого провадження можуть одержати інформацію з Єдиного реєстру про хід виконавчого провадження, у якому вони беруть участь, у вигляді повного витягу, наданого у паперовій формі, що містить відомості про всі проведені виконавчі дії за певним виконавчим провадженням на момент формування витягу [8].

Для отримання витягу з Єдиного реєстру фізичним та юридичним особам необхідно звернутися з письмовим запитом до адміністратора реєстру, обов'язки якого покладено на державне підприємство «Інформаційний центр» Міністерства юстиції України, або до його регіональних філій. За отримання інформації у вигляді витягу передбачена плата у відповідності до визначених Міністерством юстиції України тарифів. Форму заяви на отримання необхідного витягу можна одержати на офіційному веб-сайті підприємства, що розташований за адресою www.informjust.ua.

Під час виконання рішень державний виконавець має право на безпосередній доступ до баз даних і реєстрів, у тому числі електронних, що містять інформацію про боржників, їхнє майно та кошти. Порядок доступу до таких реєстрів встановлюється Міністерством юстиції України спільно з відповідними центральними органами виконавчої влади, які забезпечують їх ведення [12].

Досліджуючи інформаційне забезпечення державної кримінально-виконавчої служби, Є.Ю. Бараш визначає основні його ознаки, а саме: за своєю сутністю воно виступає як процес обробки, одержання, опрацювання, накопичення та використання управлінської інформації про різні аспекти функціонування служби; за періодичністю воно представляє собою безперервний процес обробки та використання інформації; за характером існування становить частину управлінської діяльності служби; за формою реалізації здійснюється за допомогою притаманних цьому виду засобів і методів; за наслідками здійснення інформаційного забезпечення пов'язане із формуванням певних інформаційних фондів, документів, нормативної бази; за метою функціонування спрямоване на забезпечення належного функціонування системи, наприклад, автоматизованої системи управління; за основним призначенням як інструмент ефективного управління знаходить свою реалізацію під час аналізу, планування і підготовки ефективних управлінських рішень [10, с. 35–36].

На думку П.В. Макушева, з якою варто погодитися, через спорідненість основного завдання цих служб та наявності примусової складової в процесі реалізації їх повноважень, можна зазначити характеристики

інформаційного забезпечення державної кримінально-виконавчої служби відносити і до державної виконавчої служби [9]. І дійсно, положення про Державну виконавчу службу України регламентує покладені на неї завдання: 1) реалізація державної політики у сфері організації примусового виконання рішень; 2) внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері виконання рішень; 3) забезпечення своєчасного, повного і неупередженого виконання рішень у порядку, встановленому законодавством; 4) здійснення освітньо-роз'яснювальної роботи з питань виконання рішень [14]. Незважаючи на те, що постановою Кабінету Міністрів України від 21.01.2015 № 17 «Питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції» передбачено ліквідацію Державної виконавчої служби України, згідно з зазначеною постановою завдання і функції з реалізації державної політики у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) покладено на Міністерство юстиції України, і вказані функції переходять до департаменту Державної виконавчої служби Міністерства юстиції України [15].

Основними видами роботи державної виконавчої служби України, відповідно до покладених на неї завдань у сфері інформаційного забезпечення, є: 1) забезпечення доступу державних виконавців до баз даних і реєстрів, у тому числі електронних, що містять інформацію про боржників, їхнє майно та кошти; 2) забезпечення ведення Єдиного державного реєстру виконавчих проваджень; 3) здійснення аналітичного, інформаційного та методологічного забезпечення роботи структурних підрозділів територіальних органів Мін'юсту України, що забезпечують реалізацію повноважень ДВС України; 4) організація ведення обліково-статистичної звітності та аналіз стану виконання рішень державними виконавцями; 5) надання роз'яснення та рекомендації державним виконавцям із питань примусового виконання рішень; 6) організація розгляду звернень громадян та юридичних осіб із питань, пов'язаних із діяльністю ДВС України, структурних підрозділів територіальних органів Мін'юсту України, що забезпечують реалізацію повноважень ДВС України; 7) організація освітньо-роз'яснювальної роботи, в тому числі в засобах масової інформації, з питань, що стосуються виконання її завдань [16].

Висновки. Отже, в Україні в сучасних умовах як ніколи гостро постає питання вдосконалення виконання судових рішень. Так, відповідно до Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки одним із напрямків реформ визначено реорганізацію системи виконання судових рішень та підвищення ефективності виконавчого провадження [17]. І вдосконалення інформаційного забезпечення стадій виконавчого провадження дозволить не тільки оптимізувати систему виконання судових рішень, але й підвищить рівень довіри до державних виконавців. Варто сформувати відкритий Єдиний реєстр борж-

ників; електронний Реєстр конфіскованого та арештованого майна, створити авторизовані офіси, за допомогою яких стягувачу буде надана змога направляти виконавчі документи для виконання в електронному вигляді з використанням електронного цифрового підпису, запровадити електронну реєстрацію документів, автоматичний розподіл виконавчих проваджень, повне фіксування процесуальних рішень та виконавчих дій в автоматизованій системі, посилити управління інформаційними системами для кращого надання виконавцями послуг електронного правосуддя. Електронна взаємодія всіх учасників виконавчого провадження та державних органів дозволить значно вдосконалити процес виконання судових рішень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням акціонерної компанії «Харківобленерго» щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 17, пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону України «Про виконавче провадження». – [Електронний ресурс] – Конституційний Суд; рішення від 26 червня 2013 року № 5-рп/2013 // Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/doccatalog/document?id=209127> – Дата доступу: 23.09.2015;
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. – [Електронний ресурс] / Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004 – Дата доступу: 23.09.2015.
3. Гражданский процесс: Учебник для юридических вузов / Под ред. д. ю. н. М.К. Треушникова. – 3-е изд. испр. и доп. – М.: Юриспруденция, 2001. – 400 с.; Цивільне процесуальне право України: Підручник / За ред. В.В. Комарова. – Харків: Право, 1999. – 591 с.; Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: Підручник / М.Й.Штефан – К.: Ін Юре, 2005. – 622 с.
4. Гражданский процесс: Учебник для юридических вузов и факультетов / Отв. ред. Ю.К. Осипов. – М.: БЕК, 1995. – 440 с.; Советский гражданский процесс / Под ред. М.С. Шакарян. – М., 1985. – 528 с.
5. Гражданское процессуальное право России: Учебник для студентов высших учебных заведений / Под ред. М.С. Шакарян. – М.: Былина, 1999. – 501 с.; Решетникова И.В., Ярков В.В. Гражданский процесс. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма-Инфра-М, 2001. – 352 с.
6. Гражданский процесс: Учебник для юридических вузов и факультетов / Отв. ред. Ю.К. Осипов. – М.: БЕК, 1995. – 440 с.
7. Про виконавче провадження. – [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; Закон, Перелік від 21.04.1999 № 606-XIV – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/606-14> – Дата доступу: 23.09.2015.
8. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр виконавчих проваджень – [Електронний ресурс] / Мініюст України. Наказ, Положення від 20.05.2003 № 43/5 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0388-03> – Дата доступу: 23.09.2015.
9. Макушев П.В. Персональні дані як елемент системи інформаційного забезпечення державної виконавчої служби України / П.В. Макушев / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis.64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMA GE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm_2013_2_51.pdf – Дата доступу: 24.09.2015.
10. Бараш Є.Ю. Інформаційне забезпечення управління Державною кримінальною-виконавчою службою / Є.Ю. Бараш // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 34-40. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11beikvc.pdf>. – Дата доступу: 24.09.2015.
11. Коваль Р.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної влади / Р.А. Коваль // Теорія та практика державного управління. – 2006. – № 1 (113).
12. Бондаренко Є.Д. Особливості інформаційного забезпечення торговельного підприємства / Є.Д. Бондаренко // Актуальні проблеми сучасної науки: П'ята всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/bondarenko-ed-osoblivostiinformatsionogozabezpechennyatorgovelnogo-pidpriemstva>.
13. Передера Г.В. Інформаційне забезпечення виконавчого провадження / Г.В.Передера / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://rada.konotop.org/files/2013/zabezpechenja_provadjenja.pdf – Дата доступу: 24.09.2015.
14. Про затвердження Положення про Державну виконавчу службу України. – [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. Постанова, Положення від 02.07.2014 № 229 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/229-2014-p> – Дата доступу: 23.09.2015.
15. Питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції. – [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. Постанова від 21.01.2015 № 17 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/17-2015-p> – Дата доступу: 23.09.2015.
16. Про затвердження Положення про Державну виконавчу службу України. – [Електронний ресурс] / Президент України. Указ, Положення від 06.04.2011 № 385/2011 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385/2011> – Дата доступу: 24.09.2015.
17. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки. – [Електронний ресурс] / Президент України. Указ, Стратегія від 20.05.2015 № 276/2015 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>. – Дата доступу: 24.09.2015.